

kat, és a Matt-et, valamint egy másik katonát játszó két színész beszélgetését figyeljük a saját szerepükről, annak fontosságáról és céljáról. Kimondják: a világ rájuk, az ő arcukra fog emlékezni és nem a valódi „hősökre”. Ezért különösen fontos az alakításuk, ráadásul egy világtörténelmi pillanatot játszanak el – győzködi a fiatal srác a már tapasztalt színészt, amikor banálisabbnál banálisabb példákat felhozva keresi erre a megfelelő hasonlatot. Itt ismét egy olyan izgalmas dinamika indul be, kezd el működni a valóság és a fikció közt, amelynek révén az emlékek elfogultsága, torzítása, illetve ezek adaptálása – egy könyv vagy film esetében – válik az egyik fő kérdéssé. Mit tudhatunk meg Mark Owen visszaemlékezéséből, melyen a film is alapult? Mi számít „hiteles” forrásnak? Mindez hogyan jelenik meg egy film-ben? És végül, mit tesz ehhez hozzá maga az *Egy ház Ázsiában* című darab? Talán a leginkább azt, hogy az említett különböző narratívák egymás mellé helyezésével és ütköztetésével felhívja a figyelmet arra a viszonyrendszerre, amelyben ezek úgy hatnak kölcsönösen egymásra, hogy ezáltal megváltozik a jelentésük.

Terepasztal

Mindehhez szorosan hozzátartozik az a sajátos színpadkép, amely – többek között – a Trafóban is már több alkalommal⁹ fellépett, holland társulat, a Hotel Modern darabjaiból is ismert lehet. A színpadon három színész animálja azt a bizonyos házat, melynek felnyílnak a falai, ajtói és ablakai, és ahol apró műanyag indiánok és cowboyok a főszereplők. Ebben a mikrovilágban – amely felidézheti a gyermekkor világát is, amelyben minden megtörténhet és a harc is csak egy játék, amelynek nincs következménye – jelennek meg, zajlanak az események, amelyeket aztán az élő felvétel és vágás után a vásznon láthat a néző. Hiába vonzza a tekintetünket a kivetítő, ettől még igyekszünk a három „színészen” tartani a szemünket, akik a legegyszerűbb technikai eszközzel idézik elő és teremtik meg ezt a komplex színpadképet. S bár lehet, hogy néha már túl erőteljesnek hat ez a jelenlét, és felmerülhet a cselekmény háttérbe szorításának veszélye is, azonban épp emiatt nem válik egy percig sem unalmassá az előadás.

A popkulturális utalásokkal teli, montázsszekvenciákra emlékeztető éles váltások, az erőteljes zenehasználat, az archív jelentek, a virtuális valóság és az élőszereplős jelenetek ütköztetése egy hibrid színpadi és képi világot eredményez: noha a makettek és a figurák képezik az alapot, mégis a mozgókép uralja az előadás vizualitását. Ugyanakkor ez a gesztus önreflexívnek is tekinthető: utalhat emlékeink mediatizáltságára, illetve arra, hogy miként viszonyulunk valamihez, amiről emlékeink már csak képeken keresztül vannak. A darab indirekt módon felveti az átélt trauma és a (képi) emlékezet viszonyának a kérdését.

Érdekes kiegészítés lehet ezen a ponton LAURE E. TANNER szövegét megemlíteni,¹⁰ amely a 9/11 utóéletének kapcsán a tragédiát túléltek emlékeit elemzi. Ezek során kiderül, hogy nemcsak az egész világ, hanem maguk a túlélők is egy mediatizált formában érzékelték az eseményt: arról számoltak be, hogy emlékeikben úgy él az a nap, mintha egy ismerős katasztrófafilm vagy egy fotót néznének kívülről, ezzel is eltávolítva maguktól a történeteket. A darab során a Bin Ladent különböző narratívákból (filmekből) behelyettesítő szereplők egy más jellegű – de mégis hasonlóképpen működő – eltávolítást, elfedést juttathatnak eszünkbe.

A 21. század első évtizedének Amerikával összefüggő történéseit ilyen szűrőkön keresztül megmutatni szokatlan és ritka kritikai attitűdre vall. Noha a nézőnek nehézséget okoz, hogy be tudja fogadni a színpadi történések minden elemét, mégis ezek együttes tapasztalatában lehet a munka esztétikai kulcsa. Ahogy a társulat is fogalmaz: „Három síkon játszódik a darab: a méretarányos makettek mikrovilágában, azoknak az előadóknak a terében, akik a maketteket mozgatják és a kamerákat kezelik, meg néha reagálnak arra, hogy mi történik abban a kisebb világában, és végül a kivetítőn. Akkor áll össze az előadás, ha ezt a három síkot egyszerre tudja követni a néző.”¹¹ Az előadás egyszerre könnyed és megterhelő, s épp a különböző technikák, médiumok, hangnemek keverése, az éles váltások és a végig jelenlévő önreflexió, valamint az átgondolt történelmi keretrendszer az, ami igazán egyedivé teszi.

9 *The Great War / A Nagy Háború*, 2004. december 17-18.; *The Camp / Tábor*, 2008. február 22-23.; *Shrimp Tales / Rákmesék*, 2010. április 29-30.

10 Laure E. Tanner: Holding On to 9/11: The Shifting Grounds of Materiality, *PMLA*, Volume 127, Number 1, January 2012, 58-76.

11 <http://magyararancs.hu/szinhaz2/atirjuk-a-21-szazad-elso-evtizedet-westernfilmme-101305>

A váratlan kiállító

Molnár Verával beszélget Vámos Éva

✪ **Vámos Éva:** A váratlan a címe a stuttgarti Kunstmuseumban legutóbb rendezett csoportos kiállításnak,¹ amelyre éppen készült MOLNÁR VERA, amikor párizsi műtermében beszélgettem vele.

Túl a 92. életévén hihetetlen energiával készül az egymásba érő kiállításokra, Párizstól Buenos Aires-ig. Az utóbbi időben Budapesten is többet láthatóak munkái, így a Vintage Galéria² és a Francia Intézet³ után a Ludwig Múzeum nagy Bartók-kiállításán⁴ fogad Molnár Vera nagyméretű installációját.

Miért olyan fontos számodra a váratlan, amely visszatérő motívuma műveidnek? Miközben eltökélten, szabályosan építed életművedet, tele vagy váratlanságokkal, ezt jelzi egyik könyved címe is: *Monotonie, symétrie, surprise*.⁵

✪ **Molnár Vera:** Ez az életem lényege. A címet Baudelaire-től kölcsönöztem, de jellemző rám is. Imádom a szabályosságot, a rendet, de 1% bolondsággal.

1 [un]erwartet. Die Kunst des Zufalls / [un]expected. The Art of the Unexpected. Kunstmuseum Stuttgart, Németország, 2016. szeptember 24. – 2017. február 19. http://www.kunstmuseum-stuttgart.de/index.php?site=Ausstellungen;Aktuell&id=101&bereich=unerwartet._Die_Kunst_des_Zufalls&1480092434

2 Vera Molnar. Vintage Galéria. Budapest; 2015. november 25 – december 31.

3 Képebe zárt íráások. Galerie 17, Francia Intézet, Budapest; 2015. szeptember 23 – december 5.

4 #Bartók. Ludwig Múzeum – Kortárs Művészeti Múzeum, Budapest, 2016. október 8 – 2017. január 29.

5 Vera Molnar – *monotonie, symétrie, surprise*, 2006. Megjelent az azonos című, a Kunsthalle Bremenben 2006. május 23. és augusztus 13. között megrendezett kiállítás alkalmából.

MOLNÁR VERA
Carambolage rouge, 2014

MOLNÁR VERA
Meules en hommage à Claude Monet, 2013

MOLNÁR VERA
Meules en hommage à Claude Monet, 2013

Most, hogy öregszem, már nem egy százalék bolondság, hanem mondjuk öt. Nem is bolondság, hanem inkább rendtelenség, a szabályostól való eltérés. Kétféle attitűd képzelhető el. Van, aki életre szólóan elhatározza, hogy mit akar csinálni a művészetben, és ehhez konokul tartja magát, nem hagyja magát zavartatni semmitől sem. A másik, akinek ugyancsak megvan a szilárd alapja, pontos elképzelései, tervei, de hagyja magát zavartatni. Szóval meglát az utcán egy összegyűrt papírdarabot, megnézi, lefényképezi. Folytonosan hagyja magát zavartatni. Én ebbe a műfajba tartozom: van egy elgondolásom, de megállás nélkül letérek az egyenes útról. Találkozom valakivel vagy valamivel, egy ötlettel és az eltérít. Én ilyen vagyok. A váratlan, *Unerwartet* című stuttgarti kiállításához összeszedték azokat az embereket, akik a véletlent mint kompozíciós elemet használták fel. Ezt a véletlent úgy lehet tekinteni, mint ami az intuíciót szimulálja. Lehet, hogy beugrik egy gondolat – ezt romantikusan intuíciónak mondják, ez az alkotó mit tudom én mi –, de úgyis lehet mondani, hogy véletlen. Összerakunk elemeket, amelyek egy perccel az előtt rendes és szabályos konstruktivista képet mutattak, és hirtelen beugrik valami, amitől lesz milliós rendtelenség. És szerintem borzasztóan fontos a pirinyó rendtelenség.

✪ **VÉ:** Mit állítasz ki mostanában, Stuttgartban, Párizsban vagy másutt Európában?

✪ **MV:** Stuttgartban az *Hommage à Dürer* című installációt építjük újra. Ez volt az első installáció még 1990-ben Reutlingenben, ami akkor nagy esemény volt az életemben. A Dürer mágikus négyzetére készült variációkat azóta már sok helyen kiállították. A véletlent az alkotásban nem én találtam ki és nem is a dadaisták, hiszen réges-régi tradíció ez már. A zenében például Mozart komponált játékkockákkal a véletlenre. Szeretek ezeket az installációkat, a vonalokból faragott rajzokat, amelyekben sok nyitott lehetőség van, és amelyeken változtathatók, ha nem tetszik valami. A kép ezzel szemben nem változtatható meg, olyan, mint egy bálvány.

Most ősszel egymás után több helyen is szerepelek kiállításokon. Szeptembertől a zürichi La ligne galériában AURÉLIE NEMOURS-ral közösen állítják ki munkáinkat,⁶ míg Párizsban a Berthet-Aittouares galéria a Szajna utcában, a Beaux-Arts közelében állítja ki képeimet éppen az *1% rendtelenség* címen.⁷ Egy korábbi installációt pedig a Francia Kulturális Minisztérium vette meg és állította ki, melynek címe *Une ligne* (Egy vonal).

Engem valójában a kísérletezés érdekelt és nem is annyira a kiállítások. De most sűrűsödnek: kis falu lett Európa. Nagyszerű hely lett az egykori bőrgyárból kialakított Les Tanneries kulturális központ, amely szeptemberben a kiállítással nyitott.⁸ Különös módon a Marais-ban a *Fiatall művészek*

vásárán is szerepel munkám (a német DAM galéria vendégeként). A YIA egy újabb alternatív vásár a Grand Palais-ban rendezett nagy művészeti vásárral, a FIAC-kal egy időben.

Idén viszont a FIAC-on is kiállított, még hozzá olyan műfajban, amelyben most először próbálkoztam – de sikerült! Napóra carrarai márványból, a kiadóm rábeszelésére. A művészeti kiadóm, BERNARD CHAUVÉAU – meglátva karóra-tervemet – ajánlotta, hogy tervezzek napórát. Kipróbáltuk a tervezővel, és délből pontosan mutatta az időt. Ez után már nyugodt szívvel küldtem el a FIAC-ra azzal a címmel, hogy: *O sole mio*. A címére különösen büszke vagyok: ugye ismered ezt a giccses nótát?

✪ **VÉ:** Nagyon jelentős új kiállításon szerepelsz nagyméretű Bartók-installációval a budapesti Ludwig Múzeumban. Mit jelent számodra a zene, és még inkább Bartók?

✪ **MV:** 16 éves voltam, amikor először találkoztam BARTÓKKAL és a modern zenével. 1940-ben történt, hogy operabérlettemmel a szokásos Verdi és Puccini operák után egyszerre csak a *Fából faragott királyfit* adták a pesti Operaházban. Sőt akkor láttam RICHARD STRAUSS *Saloméj*át is. A Bartók egyfelvonásos örületesen tetszett, miközben örületesen felháborított. Akkor ott elhatároztam, hogy nagylányként ilyen ritmusú műveket fogok festeni. Ma már talán még inkább JOHN CAGE zenéjét szeretem, de ha lehet, minden lehetséges alkalommal meghallgatom *A kékszakállú herceg várát* DIETRICH FISCHER DIESKAUVAL.

De most állítják ki egy másik installációt is Buenos Aires-ben, a *Nők* évében.⁹ Nem mintha nagy feminista lennék a művészetben, de a kiállítás egy szép múzeumban van, a Buenos Aires-i Modern Művészeti Múzeumban (MACBA), ahol elég nagy tér van ehhez az installációhoz, amely nagyon jó technikával, falra tapadó lapokból áll, halálpontos lesz a kivitelezés – tudom, hogy kitűnő kollégák vannak ott –, nem lehetett ellenállni ennek a meghívásnak.

Dolgozom egy újabb terven is a művészeti kiadómmal, aminek nagyon örülök. Anyám fényképei után még korábban Amerikában, a Bell laboratóriumban készítettem egy digitalizált portrét – a fekete alapon fehér jelecskék igen jól vizualizálják anyám arcát. (A Bell Laboratóriumban New Jersey-ben eredetileg Feri, a férjem, azaz FRANÇOIS MOLNAR kutatott, ott, ahol JULESZ BÉLA jó barátunk volt.)

Ezt a portrét most megcsináljuk alumíniumra és így köszönetet mondok anyámnak. Mert mindig rossz volt a lelkiismeretem, hogy nem voltam elég jó gyerek. De szerintem most, hogy digitalizálva ki lesz nyomtatva alumíniumon, most már nem panaszkodhat.

6 Aurelie Nemours & Vera Molnar. Galerie La Ligne, Zürich, Svájc; 2016. szeptember 3 – október 15.

7 Vera Molnar: *1% de désordre ou la vulnérabilité de l'angle droit*. Galerie Berthet-Aittouares, Párizs, Franciaország, 2016. szeptember 22 – november 27.

8 *Histoire des formes*. Les Tanneries – Centre d'art contemporain, Amilly, Franciaország; 2016. szeptember 24. – 2017. március 12. <http://www.lestanneries.fr/exposition/histoire-des-formes-2/>

9 *Salón Francés*. Vera Molnar, Ode Bertrand, Geneviève Claisse, Tania Mouraud, Cécile Bart, Véronique Joumard, ORLAN, Valérie Belin, Suzanne Lafont. MACBA Buenos Aires, 2016. november 4 – 2017. február 26. <http://www.macba.com.ar/exhibiciones/actuales/624-salon-frances>